

Міністерство освіти і науки України
Вінницький державний педагогічний університет імені
Михайла Коцюбинського
Історичний факультет
Житомирський державний університет імені Івана Франка
Кам'янець-Подільський національний університет
імені Івана Огієнка
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова

РЕГІОНАЛЬНІ СТУДІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ІСТОРІЇ

ДРУГА ВСЕУКРАЇНСЬКА
НАУКОВО-ПРАКТИЧНА
СТУДЕНТСЬКА КОНФЕРЕНЦІЯ

11 квітня 2024 р.

**Міністерство освіти і науки України
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського
Історичний факультет
Житомирський державний університет імені Івана Франка
Кам'янець-Подільський національний університет
імені Івана Огієнка
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова**

РЕГІОНАЛЬНІ СТУДІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ІСТОРІЇ

**ДРУГА
ВСЕУКРАЇНСЬКА СТУДЕНТСЬКА
НАУКОВО-ПРАКТИЧНА
КОНФЕРЕНЦІЯ**

11 квітня 2024 р.

Вінниця – 2024

Регіональні студії української історії. Матеріали Другої Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції. 11 квітня 2024 р. / відповід. ред. І.М. Романюк. Вінниця : ВДПУ, 2024. 207 с.

Рекомендовано до друку вченою радою історичного факультету Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (протокол №9 від 8 травня 2024 р.)

У збірнику наукових праць на основі широкого кола джерел та літератури висвітлюються актуальні проблеми регіональної історії України.

Редакційна колегія:

І.М. Романюк, доктор історичних наук, професор, відповідальний редактор;

Ю.А. Зінько, кандидат історичних наук, професор;

В.О. Гребеньова, кандидат історичних наук, доцент;

Т.Р. Кароєва, доктор історичних наук, професор;

О.А. Коляструк, доктор історичних наук, професор;

О.І. Криворучко, кандидат історичних наук, доцент;

І.В. Мазур, кандидат історичних наук, доцент;

О.А. Мельничук, доктор історичних наук, професор;

І.І. Ніколіна, кандидат історичних наук, доцент;

Ю.С. Степанчук, доктор історичних наук, професор;

УДК 94(477) (06)
Р32

© Вінницький державний педагогічний
університет імені Михайла Коцюбинського,
2024.

© Автори статей

З М І С Т

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РЕГІОНАЛЬНОЇ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

Максим Тихолаз	8
БАРСЬКА КОНФЕДЕРАЦІЯ ТА ЇЇ ІСТОРИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ	
Єгор Пархоменко	12
ОСОБЛИВОСТІ ГЕРАЛЬДИКИ ПОДІЛЛЯ	
Олена Якубовська	15
СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНЕ СТАНОВИЩЕ ВІННИЦЬКОГО ПОВІТУ НАВЕСНІ 1918 РОКУ	
Даріна Бінковська	19
УЧАСТЬ ЖІНОЦТВА У НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНИХ ПРОЦЕСАХ УКРАЇНИ 1917-1921 РР.	
Анастасія Білик	23
ДИРЕКТОРІЯ УНР ТА ЗОУНР: ВЗАЄМОВІДНОСИНИ ТА СУПЕРЕЧНОСТІ (ЛІТО-ОСІНЬ 1919 Р.)	
Іван Олійник	27
РЕЛІГІЙНА ДИНАМІКА НА ПОДІЛЛІ В 1920-Х РОКАХ	
Анастасія Рога	32
СОЦІАЛЬНІ ТА ЕКОНОМІЧНІ ОБМЕЖЕННЯ «ПОЗБАВЛЕНЦІВ» В ПОВСЯКДЕННОМУ ЖИТТІ	
Ігор Мусієнко	36
ЕКОНОМІЧНЕ СТАНОВИЩЕ СХІДНОГО ПОДІЛЛЯ В ПЕРЕДДЕНЬ НЕПУ	
Вікторія Хавтирко	40
СОЦІАЛЬНІ ЗМІНИ У МІСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ СХІДНОГО ПОДІЛЛЯ У 1920-Х РОКАХ.....	
Марина Дика	43
ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МІСЦЕВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ НА ЖИТОМИРЩИНІ В 1920-1930-Х РР.	
Поліна Кердань	46
ЗБЕРЕЖЕННЯ ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ ПРО ГОЛОДОМОР-ГЕНОЦИД 1932–1933 РР. В УКРАЇНІ СУЧАСНИМИ ЗАРУБІЖНИМИ МИТЦЯМИ...	

Ганна Миколіук

ЕТАПИ ВЕРБУВАЛЬНОЇ КАМПАНІЇ УКРАЇНЦІВ НА РОБОТИ ДО НІМЕЧЧИНИ В ПЕРІОД ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ	49
--	----

ІСТОРІОГРАФІЧНІ ТА ДЖЕРЕЛОЗНАВЧІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Катерина Калантурська

РОЗВИТОК ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ І МІСЬКОЇ ГЕРАЛЬДИКИ ПОДІЛЛЯ У XV – XVIII СТ.	53
---	----

Ангеліна Августінова, Тетяна Піменова

ВІННИЧЧИНА НА СТОРІНКАХ ПЕРШИХ ВИДАНЬ «БРИТАНСЬКОЇ ЕНЦИКЛОПЕДІЇ» (XVIII СТ.).....	56
--	----

Андрій Бойда

ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ДЛЯ ВИВЧЕННЯ БІОГРАФІЇ В. ПОРАЙКА В АВСТРИЙСЬКИЙ ПЕРІОД ЖИТТЯ (1888-1914)	59
---	----

Яна Калинчук

ГУЦУЛЬЩИНА НА СТОРІНКАХ ПРАЦЬ НАДНІПРЯНСЬКИХ ЕТНОГРАФІВ В XIX - ПОЧАТКУ XX СТ.	63
--	----

Олена Мордас

ВІДОБРАЖЕННЯ У ГАЗЕТІ «РАДА» ВИБОРІВ ДО ТРЕТЬОЇ ДУМИ У 1907 Р.	66
--	----

Людмила Данильчук

КУЛЬТУРНІ ПОДІЇ У СУСПІЛЬСТВІ ПРЕДСТАВЛЕНІ У ГАЗЕТІ «РАДА» У 1910 Р.	70
--	----

Марія Довгань; Дарина Уманець

ІНФОРМАЦІЙНІ МОЖЛИВОСТІ ФОНДУ ВІННИЦЬКОГО ПОДАТКОВОГО ІНСПЕКТОРА (1892-1918) ДЛЯ ПАМ'ЯТКООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	72
---	----

Максим Бочуля

МИХАЙЛО ГРУШЕВСЬКИЙ НА ШПАЛЬТАХ ГАЗЕТИ «ПОДІЛЛЯ»: ДЕРЖАВОТВОРЧИЙ КОНТЕКСТ	77
--	----

Роман Мазур

РЕВОЛЮЦІЙНІ ПРОЦЕСИ НА ПОДІЛЛІ 1917 Р. У СПОГАДАХ О. СНЕГОВА	80
---	----

Анна Власюк

ПЕРІОДИЧНІ ВИДАННЯ ЯК ДЖЕРЕЛО ДОСЛІДЖЕННЯ КУЛЬТУРНИХ ЗМІН В УКРАЇНСЬКОМУ СЕЛІ ПЕРІОДУ НЕПУ (1921-1928 РР.).....	84
--	----

Марина Колесюк

МОНОГРАФІЯ АГАТАНГЕЛА КРИМСЬКОГО «ІСТОРІЯ ТУРЕЧЧИНИ» (1924)	86
--	----

Сергій Борзов

ТАКТИКА І СТРАТЕГІЯ БІЛЬШОВИЦЬКОГО ТЕРОРУ В ІНТЕРПРЕТАЦІЯХ РОБЕРТА КОНКВЕСТА	89
---	----

Каріна Кропивницька

МАТЕРІАЛИ ДЕРЖАРХІВУ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ ЯК ДЖЕРЕЛО ДОСЛІДЖЕННЯ «ВОЛИНОК» У 1932 Р. В НАДРОССЯНСЬКОМУ КРАЇ	93
--	----

Юлія Івасюта

ДОСТУП ДО АРХІВІВ РАДЯНСЬКИХ КАРАЛЬНО-РЕПРЕСИВНИХ ОРГАНІВ В М. ІВАНО-ФРАНКІВСЬКУ: ЮРИДИЧНИЙ ТА ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТИ	95
---	----

Олександра Горпинич

ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ТА ІСТОРІОГРАФІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ СТАЛІНСЬКИХ РЕПРЕСІЙ НА ЖИТОМИРЩИНІ (1930-1940 РОКИ)....	98
---	----

Дарина Бачманюк

ГАЗЕТА «ДІЛО» ЯК ДЖЕРЕЛО ДОСЛІДЖЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ДЕПУТАТІВ У ПАРЛАМЕНТІ ПОЛЬЩІ 1938-1939 РР. ...	101
--	-----

Анатолій Добровольський

УКРАЇНСЬКА СОЦІАЛ-ДЕМОКРАТІЯ НА ШПАЛЬТАХ «УКРАЇНСЬКОГО ІСТОРИЧНОГО ЖУРНАЛУ» (1990-2024 РР.)	104
---	-----

**РЕГІОНАЛЬНА ІСТОРІЯ В СУЧАСНІЙ
СОЦІОГУМАНІТАРИСТИЦІ**

Максим Зайцев

МЕТОДИ КОНСПІРАЦІЇ «ФІЛІКІ ЕТЕРІЇ» У ЇЇ ОДЕСЬКИЙ ПЕРІОД	109
---	-----

Михайло Панасюк

ІДЕНТИФІКАЦІЯ ПРАВОСЛАВНИХ РЕЛІГІЙНИХ ГРОМАД ПОДІЛЛЯ В РАДЯНСЬКОМУ СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРІ 1920-Х РР.	112
---	-----

Соломія Павлишин

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ТА ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ НА ПРИКЛАДІ ЖИТТЯ І ДІЯЛЬНОСТІ СТЕПАНА БАНДЕРИ	116
---	-----

Наталія Шепітак

ВИВЧЕННЯ ПРОМИСЛОВОГО РОЗВИТКУ М. КАЛУШ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТ. В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ	122
--	-----

Людмила Бабій

НАЦІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА РУМУНСЬКОЇ ОКУПАЦІЙНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ ПО ВІДНОШЕННЮ ДО УКРАЇНЦІВ ВІННИЧЧИНИ ПОЧАТКОВОГО ПЕРІОДУ ЇЇ ОКУПАЦІЇ	129
---	-----

Дмитро Каліберда

РЕЛІГІЙНЕ ВІДРОДЖЕННЯ ЧИ ПІДПІЛЛЯ?: ЦЕРКОВНЕ ЖИТТЯ НА ВІННИЧЧИНІ В КОНТЕКСТІ РАДЯНСЬКОЇ АТЕЇСТИЧНОЇ ПОЛІТИКИ 1950-1960 РОКІВ.....	131
---	-----

Вікторія Хотинська

РОЛЬ УГКЦ В КОНСОЛІДАЦІЇ НАЦІЇ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ 2014-2024 РР.: КАПЕЛАНСТВО ТА ВОЛОНТЕРСЬКИЙ РУХ.....	134
--	-----

Артур Прилюк

ДИНАМІКА ЕТНОГРАФІЧНОЇ МАПИ СХІДНОЇ УКРАЇНИ.....	138
--	-----

Андрій Марков

РЕВОЛЮЦІЯ ГІДНОСТІ ТА БІЛОРУСЬКІ ПРОТЕСТИ 2020 Р.: СПІЛЬНЕ ТА ВІДМІННЕ	144
--	-----

Віктор Пронько

ПОХОВАЛЬНО-ПОМИНАЛЬНІ ЗВИЧАЇ І ОБРЯДИ У С. ДЕРЕБЧИН (ЖМЕРИНСЬКОГО РАЙОНУ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ)	149
--	-----

Тамара Гасєвська

СВЯТО ІВАНА КУПАЛА В С. САМГОРОДКУ ХМІЛЬНИЦЬКОГО РАЙОНУ (КОЛИШНЬОГО КОЗЯТИНСЬКОГО) ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ	152
---	-----

Микола Білик

ВЕСІЛЬНІ ЗВИЧАЇ ТА ОБРЯДИ С. БАБИН ЩО НА ВІННИЧЧИНІ.....	155
--	-----

ІСТОРИЧНА ПАМ'ЯТЬ: РЕГІОНАЛЬНИЙ ВИМІР

Сніжана Богатко

УКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ ПІД ЧАС ЕПІДЕМІЇ ЧУМИ У XIV СТ.	159
---	-----

Катерина Гноєва

МІСТО-МУЗА: ЯК УМАНЬ НАДИХАЛА ВЕЛИКИХ ТВОРЦІВ.....	161
--	-----

Юрій Бідун

СПРАВА БУДІВНИЦТВА ЖИТЛОВИХ КВАРТИР ДЛЯ ВИКЛАДАЧІВ КИЇВСЬКОЇ ДУХОВНОЇ СЕМІНАРІЇ (1903-1904 РР.).....	166
---	-----

Ліза Гоцій

КРИМІНАЛЬНІ ЗЛОЧИНИ В ЛІТИНСЬКОМУ ПОВІТІ У СІЧНІ-КВІТНІ 1918 РОКУ	168
--	-----

Вікторія Шевчук

МІЛІЦІЯ ЯМПІЛЬСЬКОГО ПОВІТУ НАВЕСНІ 1918 РОКУ: КАДРОВИЙ СКЛАД ТА ФУНКЦІОНАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ.....	172
---	-----

Максим Сівак

ВИБОРИ ДО УКРАЇНСЬКИХ УСТАНОВЧИХ ЗБОРІВ У С. РАЙКІВЦІ ПРОСКУРІВСЬКОГО ПОВІТУ.....	175
--	-----

Богдана Бойчук

ПОЛІТИКА ПАЦИФІКАЦІЇ НА ЗЕМЛЯХ СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ В 1930-ТІ РОКИ	178
---	-----

Юлія Присяжнюк

ОЛЕКСАНДР ГАНЖА – ВИДАТНИЙ МИТЕЦЬ ІЛЛІНЕЧЧИНИ.....	181
--	-----

Вікторія Гриняк

ІСТОРИЧНА ПАМ'ЯТЬ ЛЕМКІВ МОНАСТИРИЩИНИ.....	184
---	-----

Богдана Васевич

ВПЛИВ ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ НА ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ (РЕГІОНАЛЬНИХ) ІДЕНТИЧНОСТЕЙ	188
---	-----

Наталія Якубів

СТАРТАП ЯК ІННОВАЦІЙНА ФОРМА ПАМ'ЯТКОХОРОННОЇ РОБОТИ В ШКІЛЬНОМУ ТА СТУДЕНТСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ.....	192
--	-----

Віктор Танасієнко

ПЕРША СУДОВА РЕФОРМА В НЕЗАЛЕЖНІЙ УКРАЇНІ ТА ЇЇ НАСЛІДКИ	196
--	-----

Микола Побережнюк

ЄВРЕЙСЬКІ СТОРІНКИ ІСТОРІЇ СМТ. ТОМАШПІЛЯ НА ВІННИЧЧИНІ	199
---	-----

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	203
-----------------------------	-----

Максим Бочуля
студент 1 курсу гуманітарного факультету
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії
(о. п. «Середня освіта. Історія»)

МИХАЙЛО ГРУШЕВСЬКИЙ НА ШПАЛЬТАХ ГАЗЕТИ «ПОДІЛЛЯ»: ДЕРЖАВОТВОРЧИЙ КОНТЕКСТ

Анотація: У повідомленні аналізуються різножанрові матеріали, присвячені державотворчій діяльності голови Української Центральної Ради М. Грушевського, що друкувалися на шпальтах газети «Поділля» у січні–квітні 1918 р. На основі опублікованих праць видатного українського історика простежено його еволюцію на державотворчі процеси.

Ключові слова: часопис, державність, М. Грушевський, українці, більшовики, студенти, Крути.

Abstract: The report analyzes various materials dedicated to the state-building activities of the chairman of the Ukrainian Central Rada, M. Hrushevskyi, which were published in «Podillya» newspaper in January-April 1918. Based on the published works of the prominent Ukrainian historian, his evolution into state-building processes is revealed.

Key words: journal, statehood, M. Hrushevskyi, Ukrainians, Bolsheviks, students, Kruty.

На початку 1918 р. Подільська губернія перебувала у неймовірно важких умовах, що зумовлювалось низкою чинників. У січні в багатьох містах та містечках краю владу перебрали ради робітничих та солдатських депутатів, більшість у яких становили більшовики, або збільшовичені військові структури на кшталт військово-революційних комітетів. Після звільнення наприкінці лютого – у першій половині березня теренів Поділля, що сталося внаслідок спільних зусиль українського та австро-угорського війська, розпочалися масові реквізиції, ініційовані іноземцями. Крім того, в Подільському краї перебували загони польських легіонів, першочерговим завданням яких виступала охорона поміщицьких маєтків. Це також доставляло певні незручності для місцевого населення, яке прагнуло справедливого розподілу землі.

За таких умов налагодження діяльності органів державної влади, що репрезентували структури Української Народної Республіки, було справою вкрай непростою. З метою оперативного інформування населення про державотворчі процеси Подільський губернський комісар Г. Степура ініціював випуск офіційної газети «Поділля». Вона виходила впродовж січня – початку травня 1918 р. за редакторства М. Статкевича. Усього в світ вийшло 48 чисел часопису.

За останні роки історіографія питання збагатилася низкою змістовних праць, в яких розглянуто різні аспекти публікаційної діяльності газети «Поділля» [1; 2; 3]. Однак чимало сюжетів все ще продовжує залишатися актуальними для проведення дослідницьких практик.

У пропонованому повідомленні ставиться за мету проаналізувати різножанрові матеріали українського часопису, присвячені державотворчій діяльності М. Грушевського.

Передусім слід наголосити, що редакція «Поділля» чималу увагу приділяла статтям лідера Центральної Ради, в яких висвітлювалися питання поточної політики та обґрунтовувалася еволюція українського руху. Зокрема, у матеріалі «Проф. Грушевський про Московсько-Українське ворогування (сумерек

ідеї федералізму)» наводиться його стаття «Очищення вогнем», в якій констатується, що під ударами більшовицького походу на Україну лідери УНР силою фактів змушені «піти на шлях радикальної ревізії своїх правно-політичних концепцій відносин України до московщини і всеросійського федералізму» [4, с. 1].

М. Грушевський ствердно констатує, що в запалі боротьби з українством, більшовики відкинули гасло «права народів на самовизначення» і стали палкими прибічниками ідеї федерації. У зв'язку з цим голова Центральної Ради зазначає: «Не знаю, як витримає і переживе федералістична ідея сей тяжкий удар, який завдають їй Ленін і Троцькі, називаючи себе федералістами. Дуже трудно буде комусь, хоч-би якийсь час, називати себе федералістом, коли федералістами Ленінці, Троцькі вважають себе, і під сим «федералізмом» лежить в дійсності самий поганий, терористичний, бандитський централізм» [4, с. 1].

Автор статті наголошує, що «старий московський централізм» виступає не лише під маскою більшовиків. До них, власне пів року тому, «він виступав під формою правлячих російських соціалістів-революціонерів», які «всю енергію своєї внутрішньої політики всадили в боротьбу з дійсним федералізмом бувших недержавних народів російської імперії». Таку політику підтримали і «московські торгово-промислові круги», і «шановні союзники». Тобто, М. Грушевський констатує очевидну річ: незалежно від програмних засад і сповідуваної ідеології, усі політичні сили росії у ставленні до України базувалися на ідеї «єдиної неділимої», усі ворожі українству елементи «змобілізувались і повстали, щоби дати генеральну битву нашому національному життю» [4, с. 1].

Як висновок, голова Центральної Ради стверджує: «Українство – кінець-кінцем виграє сю битву, се ми знаємо. Але втрати її будуть великі, се ми бачимо. І розстріляють в ній не тільки люде, але й ідеї. Руйнуються не тільки міста, але й традиції. Багато згоріло вже в сім великім огні, і ще згорить. Люде вийдуть з нього нові, й новими очима глянуть на світ... Раніше Український Нарід мав діло з бюрократією й правительством, від котрого в якійсь мірі ще могло відмахуватись великоруське громадянство. Тепер ми очевидним способом маємо боротьбу самих народів великоруського і українського» [4, с. 1].

Інша публікація М. Грушевського в часописі «Поділля» присвячувалася внутрішньому життю УНР і була спровокована дискусією, що точилася в українському суспільстві на предмет доцільності скликання Установчих зборів. Автор статті нагадав, що останні, згідно ухвали Центральної Ради, мали відбутися 2 лютого 1918 р., але більшовицька інвазія завадила цьому. Відтак поставала нова реальність: чи все ж таки після звільнення України скликати Установчі збори, чи Центральній Раді ухвалити Конституцію УНР та новий закон про вибори до парламенту?

У кожної з позицій були свої аргументи. Прихильники скликання Установчих зборів опиралися на норми III та IV Універсалів, досвід інших революцій, які проходили через цей етап, а також висловлювали сумнів щодо бажання населення брати участь у нових виборах до парламенту. Натомість прихильники другого підходу стверджували, що далеко не в усіх країнах революція переходила до парламенту через Установчі збори. Скликання останніх мало своє вагоме значення на етапі розгортання революції, з метою закріплення її здобутків. В українському варіанті цей момент уже минув. Тому не слід відкладати на довше початок конституційного життя. Крім того, в частині регіонів вибори до Установчих зборів відбувалися за більшовицької присутності, що не могло не спотворювати їхні результати.

Який вихід із цієї ситуації вбачав М. Грушевський? Він пропонував врахувати наступні чинники: «Щоб вибрати одну з сих двох можливостей, треба

перед усім знати приблизно результати виборів. Головна комісія по виборам збирає тепер всі відомості. Друге – треба б знати наскільки глибоко сидить ідея установчих зборів в нашій громадянстві, перед усім – наскільки їх бажає наше селянство. Бо коли б воно стояло на тім, що установчі збори треба відбутися, то його волю треба ввोलити. І се бажано вияснити якомога скорше» [5, с. 2].

Велику увагу редакція «Поділля» приділила похоронам студентів і гімназистів, які загинули під Крутами у бою з більшовицькими військами. Ця подія знаменувалася певною символічністю для українського народу. У ній брали участь не лише родини загиблих, учнівська молодь, представники політичних партій, громадських організацій, жителі міста Києва, а й державні діячі, члени Центральної Ради та українського уряду. Часопис передає частину промови, виголошену М. Грушевським перед будинком Педагогічного музею: ««Солодко вмерти за вітчизну», сказав поет, книжка котра була учебною книгою студентів, котрі відбивали напад ворожих московських військ. Ці сини і брати наші пам'ятали заповіт, що солодко вмерти за вітчизну, не хотіли впустити меншу, щоби груддю стати на захист родини і загибли за захист вітчизни. Солодко вмерти борцем, а не дезертиром. Сьогодні, не встигли ще зняти російський орел – символ 260-літньої неволі – з того будинку, де рівно рік засідала Центральна Рада. І видно та операція зняття московського орла не могла пройти безболісно, не обійшлась без крові. І щасливі є ті, хто в цю велику хвилю мали святий порив, щоб не сховатися в задніх рядах, а стати на захист вітчизни в перших рядах. Нехай горе втрати їх стихне свідомістю величчя їхнього подвигу» [6, с. 3]. Як бачимо, М. Грушевський дуже високо цинив звичаю української молоді, яка віддала своє життя за національну державність.

Вагомим значенням в редакційній політиці часопису «Поділля» надавалося висвітленню та обговоренню актуальних питань на засіданнях Малої Ради Центральної Ради, під час яких головував М. Грушевський. Як приклад цієї жанрової публікації наведемо засідання від 24 березня 1918 р. На ньому розглядалися інтерпеляції, в яких засвідчувалися факти неправового втручання польських легіонів та австрійського війська, що дислокувалися на Поділлі, у внутрішні українські справи. Це проявлялося у реквізиції майна, розстрілах мирного населення, створенні різних конфліктних ситуацій. На думку В. Мачушенка, такі дії викликали природне обурення місцевого населення, а тому він сформулював чотири питання, які адресувалися військовому міністру та міністру внутрішніх справ: «1. Чи відомо міністрам військовому і справ внутрішніх про події, котрі чиняться на Поділлі польськими легіонами? 2. Чи відомо міністрам, що наказами своїми командуючі австрійськими військовими частинами втручаються у внутрішні справи Республіки? 3. І як відомо, то що робиться міністрами для припинення таких вчинків з боку чужинців? 4. Чи вживаються заходи до обеззброєння і виводу польських легіонів за межі України?» [7, с. 3]. На пропозицію М. Грушевського, Мала Рада ухвалила визнати інтерпеляцію негайною.

Слід також наголосити, що часопис «Поділля» практично у кожному числі інформував читачів про ухвалені Центральною Радою нормативно-правові документи, які підписувалися її головою. У контексті нашого повідомлення наведемо приклад із затвердження Закону про державну мову. Його чотири пункти були спрямовані на утвердження української мови як державної [8, с. 4].

Таким чином, офіційний орган губерньської влади часопис «Поділля», що виходив у світ у січні-травні 1918 р., докладав чимало редакційних зусиль з метою ознайомлення жителів краю із державницькою позицією голови Центральної Ради М. Грушевського. Це проявлялося у публікації різножанрових матеріалів, які

висвітлювали його бачення на актуальні питання моменту або його участі у важливих державотворчих заходах.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Гандзюк В. О. Часописи Поділля в процесі творення державницької ідеології українства (1917–1920 рр.): монографія. Вінниця: ФОП Данилюк В. Г., 2009. 368 с.
2. Гандзюк В. Державотворча домінанта в контексті часопису «Поділля» (1918). *Вісник Львівського університету. Серія Журналістика*. 2019. Вип. 45. С. 117–123.
3. Чубай У. Українські періодичні видання м. Кам'янця-Подільського 1918 р.: історико-типологічний аспект. *Вісник Львівського університету. Серія Журналістика*. 2007. Вип. 31. С. 258–266.
4. Передова. Проф. Грушевський про Московсько-Українське ворогування (сумерек ідеї федералізму). *Поділля* (щоденна українська демократична газета). Кам'янець-Подільський. 1918. 23 (10) березня. Ч. 9. С. 1.
5. Грушевський М. Установчі Збори чи Парлямент? *Поділля*. 1918. 26 (13) березня. Ч. 11. С. 1–2.
6. Похорони студентів і гімназистів січовиків. *Поділля*. 1918. 24 (11) березня. С. 3.
7. Мала Рада. Засідання 24 березоля. *Поділля*. 1918. 29 (16) березня. Ч. 14. С. 2–3.
8. Закон Ц. Ради про державну мову. *Поділля*. 1918. 28 (15) березня. Ч. 13. С. 4.

Роман Мазур

*студент 3 курсу гуманітарного факультету
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії
(о. п. «Середня освіта. Історія»)*

РЕВОЛЮЦІЙНІ ПРОЦЕСИ НА ПОДІЛЛІ 1917 Р. У СПОГАДАХ О. СНЄГОВА

Анотація: У повідомленні аналізуються спогади одного з лідерів більшовицького руху на Поділлі О. Снегова, які зберігаються в Державному архіві Хмельницької області. Зосереджено увагу на загальних революційних процесах 1917 року у трактуванні партійного діяча та зроблено висновок з предметного питання, чому в радянський період спогади не друкувалися у своїй цілісній повноті.

Ключові слова: революція, спогади, більшовик, Подільська губернія, класова боротьба, боротьба за владу.

Abstract: The report analyzes the memoirs of O. Snegov, one of the leaders of Bolshevik movement in Podillya, which are kept in the State Archive of Khmelnytskyi Region. Attention is focused on the general revolutionary processes in 1917 in this party figure interpretation. A conclusion, why memories were not printed in their entirety during the Soviet period is made.

Key words: revolution, memories, Bolshevik, Podillya province, class struggle, struggle for power.

Українська революція 1917–1921 років стала вирішальним періодом в історії регіону, що визначив її подальший політичний, економічний та соціокультурний розвиток. Процеси революції виявилися особливо складними та